

Viewpoint Van Bergen

Jam(m)ie

In een artikel uit 1915 in de *Militaire Spectator* over de kleren, de drank en het voedsel van soldaten stond het volgende te lezen. Een van de redenen waarom soldaten vaak iets op degenen hadden aan te merken die daarvoor moesten zorgen, was dat 'de eenvoudige en stereotiepe menu's van bruine bonen of grauwe erwten met spek, erwtensoep, rats, e.d., welke geruimen tijd te velde verstrekt worden, minder geschikt' waren om 'bijzondere appreciatie bij den man op te wekken'. Van rats (enkele dagen oude stamp-pot), kuch (enkele dagen oud brood) en bonen (dagelijkse aanvulling op ieder menu) werd (en wordt) nu eenmaal niemand warm.

Maar de paradox is wel dat zeker in vroeger tijden velen in hun diensttijd beter te eten kregen dan thuis, wat ook weer niet zo gek is, want zij waren veelal arm en een hongerige soldaat is geen goede soldaat. De vaak gehoorde klacht dat er 'in de loopgraven', dat er 'aan het front', niets te eten viel, is dan ook een veralgemenisering van een (inderdaad met enige regelmaat) voorkomende uitzondering, zoals het ook een mythe is dat door oorlog altijd en overal de gezondheid van de bevolking achteruit gaat. De Hongerwinter bijvoorbeeld had plaats in dat deel van Nederland waar op dat moment juist niet werd gevochten. In Duitsland tijdens de Eerste Wereldoorlog ging de volksgezondheid drastisch omlaag hoewel het geen strijdtonel was, terwijl dat in Frankrijk, wél oorlogsterrein, niet het geval was. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zakte het volksgezondheidspeil in Nederland, terwijl het in het in veel opzichten vergelijkbare Denemarken tussen 1935 en 1955 op eenzelfde peil bleef. Maar dat was (en is) nu eenmaal het

Foto: Birgit de Roij

Dr. Leo van Bergen is geboren midden in het non-militaire jaar 1959. Desondanks heeft het thema 'oorlog' altijd zijn historische belangstelling gehad, waarbij zijn aandacht vooral uitgaat naar de medische gevolgen. Op dat terrein wordt hij internationaal als autoriteit erkend. Hij schreef *Zacht en eervol*, over het lijden en sterven in de Eerste Wereldoorlog.

Van 'rats, kuch en bonen' is allang geen sprake meer

droeve lot van de verzorgers. Als alles goed ging, zolang alles liep zoals gepland, kwam er geen compliment over de soldatenlippen. Maar zodra dat niet meer het geval was, regende het klachten. En die klachten bepaalden vervolgens het algemene beeld. Vergelijk het met de klachten die in Neder-

land het beeld van de Nederlandse Spoorwegen bepalen, terwijl iedereen die met regelmaat in het buitenland de trein pakt, weet hoe gezegend we in feite hier zijn.

Een voedingshistoricus (ja, die zijn er) zei zelfs dat gemiddeld genomen veel soldaten zwaarder uit oorlogen terugkwamen dan dat ze erin gingen, deels door spiermassa als gevolg van de training, maar deels ook door beter en meer eten. Hij voegde er wel aan toe dat dit uiteraard niet opging voor degenen die een arm of been hadden verloren. Die waren natuurlijk meteen kilo's kwijt geraakt. Ja, historici met humor zijn er ook.

Het neemt niet weg dat er in voorgaande oorlogen wel degelijk om de tijd en langdurig en ernstig honger is geleden, bijvoorbeeld door de inwoners van de stad die tijdens de Tweede Wereldoorlog nog Leningrad heette of door de Duitse soldaten die ingesloten waren geraakt bij wat Stalingrad werd genoemd. En wellicht zou het Duitse voorjaarsoffensief in 1918 succesvol zijn geweest als de soldaten niet halt hadden gehouden bij iedere verlaten voedsel- of drankvoorraad die ze tijdens hun opmars tegenkwamen.

Van 'rats, kuch en bonen' is allang geen sprake meer, althans niet in westerse legers. Ook de krijgsmacht ontkomt niet aan de zucht naar vegetarische, veganistische, glutenvrije, caloriearme gerechten, naast uiteraard de Hollandse pot, waar ook nog gewoon vraag naar is. Kantines hebben daardoor tegenwoordig meer weg van Jamie Oliver's Kitchen, dan van de archetypische tent met een grote pan die gevuld is met een ondefinieerbare soep, bestaande uit al even ondefinieerbare ingrediënten, die door een altijd extreem dikke, uitermate onvriendelijke kok, met een gore pollepel in een kom wordt gekwakt. Makkelijker is het er daardoor allemaal niet op geworden... maar wel lekkerder. ●